

Але крім матеріальних ресурсів у кожного підприємства є ще й нематеріальні ресурси, у яких фізичні властивості відсутні. До них належать:

- людські ресурси, що містять знання, думки, судження і досвід персоналу підприємства;
- організаційні ресурси, що включають організаційну культуру, організаційну систему;
- права на інтелектуальну власність (як патенти, марки), що передбачають захист новаторської ідеї та її втілення.

Нефінансові показники можуть стати найкращим способом оцінки майбутніх економічних можливостей сільськогосподарського підприємства, оскільки фінансові показники поточної діяльності не завжди відбивають довгострокові переваги, що можуть принести підприємству прийняті сьогодні рішення.

Таким чином, збільшення обсягів інвестиційних ресурсів в АПК регіону передбачає вирішення таких першочергових завдань:

- функціонування повноцінного ринкового середовища та нарощування інвестиційної привабливості АПК регіону;
- удосконалення методики оцінювання інвестиційної привабливості аграрних підприємств;
- формування сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвестицій до довготермінових інвестиційних проектів;
- надання преференцій для найбільш ефективних інвестиційних проектів;
- зниження рівня інвестиційних ризиків економічного і соціального характеру.

4.2. Податкове регулювання процесів раціонального використання земельних ресурсів в Україні

Методологічні основи земельного оподаткування заклали західноєвропейські класики економічної теорії В. Петті, А. Тюрго, А. Сміт, Д. Рікардо. Сучасні положення земельного оподаткування в умовах становлення ринкових відносин

знайшли відображення у дослідженнях В.В. Хохуляка, П.М. Боровика, Л.Д. Тулуша, М.Р. Ібрагімова, А.Г. Мартина та ін.

Дослідження земельних ресурсів Волинської області та України в цілому висвітлені у працях землевпорядників, картографів, геодезистів та науковців: В.І.Павлова, А.М.Третяка, Д.Бабміндри, М.А.Хвесика та ін. Однак безліч аспектів цієї проблематики залишаються недостатньо висвітленими та потребують подальшого дослідження^{1,2}.

Метою даного дослідження є розробка рекомендацій щодо удосконалення податкового регулювання, а також оцінка стану земельних ресурсів України і Волинської області зокрема, та їх використання в умовах реформування земельних відносин.

Багатовікова практика говорить про те, що головними джерелами процвітання будь-якої держави є її земельні ресурси. Вони відіграють важливу роль в існуванні нашої планети і обумовлюють функціонування інших природних ресурсів, а саме - рослинного і тваринного світу, атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод. Земельні ресурси є продуктом природи, територіально обмежені, нічим не замінні і не зношуються при раціональному використанні³. Сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. Нині екологічна оцінка земель зводиться до оцінки процесів її деградації⁴.

Дослідження історичного досвіду дає можливість проаналізувати і спрогнозувати ймовірні шляхи розвитку земельного оподаткування, виявити та виробити способи його вдосконалення. Від надходжень земельних податків залежить

¹ Ринкові механізми в сфері природокористування (концепція модернізації) / В.С. Кравців, Ю.І. Стадницький, П.В. Жук та ін. // за заг.ред. В.С. Кравців; НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2010. – 119 с.

² Сучасні напрями економічного забезпечення раціонального природокористування в Україні / за наук.ред.акад. НААН України, д.с.н., проф. М.А. Хвесика, д.г.-м.н., проф. С.О. Лизуна; Державна установа «Інститут економіки природокористування та системи розвитку Національної академії наук України. – К.: ДУІЕПСР НАН, 2013. – 64 с.

³ Хомюк Н.Л. Сутність земельних ресурсів та їх раціональне використання / Н.Л. Хомюк // Інноваційна економіка – 2013. - № 5. – С.143-146.

⁴ Хомюк Н.Л. Екологічна оцінка земель сільськогосподарського призначення регіону / В.І. Павлов, С.М. Мазурик, Н.Л. Хомюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. - 2013. - Вип. 19, № 2. - С. 196-202.

наповненість бюджетів і раціональне та ефективне використання землі. Земельний податок на українських територіях відомий ще з давніх-давен. За всю свою історію він зазнав багато трансформацій в залежності від того, під чийм пануванням знаходилась земля українського народу⁵.

Обраний Україною шлях до європейської інтеграції вимагає реформування системи нарахування та справляння плати за землю. Досвід оподаткування земельних ділянок зарубіжних країн є одним з основоположних складових стратегії розвитку податкової системи України. Специфічні системи оподаткування земельних ділянок в зарубіжних країнах зумовлені історичним досвідом та традиціями. В більшості державах земельний податок є складовою податку на нерухомість, що обумовлено набуттям права власності на землю і споруди, які на ній розміщені. В постсоціалістичних країнах земельний податок справляється окремо. Платниками податку можуть бути як власники, так і користувачі земельних ділянок. Особливу увагу при оподаткуванні приділяється землям, які використовуються у сільському господарстві⁶.

Проаналізувавши сучасний стан земельних ресурсів України, в тому числі земель сільськогосподарського призначення, можна стверджувати, що наша держава багата на родючі ґрунти і має високий потенціал у агарній сфері. Рівень розораності земель в Україні є чи не найвищий у світі. Висока розораність земель є небажаною, адже вона різко знижує природний потенціал території. Отже, необхідно скоротити площі орних земель за рахунок сильно еродованих та переглянути структуру посівних площ та вилучити із сільськогосподарського обороту малопродуктивні землі⁷.

⁵ Хомюк Н.Л. Зародження земельного оподаткування в Київській Русі / Н.Л.Хомюк // Проблеми раціонального використання соціально – економічного та природно – ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика і інвестиції. - 2013. - Вип. 19, № 4. - С. 235-241.

⁶ Хомюк Н.Л. Світовий досвід оподаткування землі / Н.Л.Хомюк // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія: Економіка – 2014. – Вип. 4 (68). – С.348-355.

⁷Хомюк Н.Л. Сучасні тенденції використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення / В.М.Заремба, Н.Л.Хомюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного

Динамічні процеси, що відбуваються в світовій економіці, різке зростання попиту на сільськогосподарську продукцію зумовлюють необхідність формування інноваційних шляхів підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення⁸. Площа сільськогосподарських земель в цілому змінюється у зв'язку із затвердженням матеріалів інвентаризації земель, проектів землеустрою та уточненням грошової оцінки сільськогосподарських угідь, які підлягають паюванню⁹.

Земельне оподаткування в Україні регулює Податковий кодекс, прийнятий 2 грудня 2010 року, а земельні відносини - Земельний кодекс (25 жовтня 2001 р). З 1 січня 2015 року плата за землю вважається обов'язковим платежем у складі податку на майно, що справляється у формі земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності¹⁰.

Крім того існує спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських товаровиробників – єдиний податок (до 1 січня 2015 року – фіксований сільськогосподарський податок). Його також слід вважати різновидом земельних податкових платежів, оскільки об'єктом оподаткування є площа сільськогосподарських угідь.

Було проаналізовано бюджетні надходження від оподаткування земель та визначено місце плати за землю та фіксованого сільськогосподарського податку у місцевих та Зведеному бюджеті України. Плата за землю – це друге за обсягом джерело податкових надходжень до місцевих бюджетів. Частка орендної плати за землі державної та комунальної

потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2014. – Вип.20, № 3, Ювілейний. – С. 209-216.

⁸ Хомюк Н.Л. Ефективність використання земель сільськогосподарського призначення регіону / В.М. Заремба, Н.Л. Хомюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2012. – Вип.17, №1 - С.274-282.

⁹ Хомюк Н.Л. Трансформаційні процеси у структурі земельного фонду регіону / В. М. Заремба, Н. Л. Хомюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. - 2013. - Вип. 19, № 1. - С. 240-247.

¹⁰ Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

власності у надходженнях плати за землю з кожним роком зростає, а частка земельного податку навпаки зменшується. Збільшення частки орендної плати зумовлено встановленням більших розмірів ставок даного податкового платежу, покращенням обліку орендарів земельних ділянок та обліку власників земельних ділянок у земельному кадастрі.

Низька сума надходжень фіксованого сільськогосподарського податку та практично їх незмінність пов'язані з тим, що для розрахунку бази оподаткування використовувалася нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь, проведена за станом на 1 липня 1995 року. Впровадження спеціального режиму оподаткування сільськогосподарських товаровиробників допомогло врегулювати податкові відносини у цій галузі. Проте, єдиний податок вже не відповідає характеристикам головного стабілізатора у відносинах держави та суб'єктів аграрної сфери господарювання¹¹. Основною проблемою залишається розбіжність між реальними потребами агровиробників і фактичною бюджетною підтримкою, яка неспівмірна з витратами на виробництво сільськогосподарської продукції¹².

Земельні податкові платежі не є фінансовою основою місцевого самоврядування, тому що мінімальні розміри надходжень унеможливають використання їх для виконання регіональних програм використання та охорони земель¹³. В наш час дуже важливо збільшити фінансування на охорону земельних ресурсів. На території областей України виконання робіт з охорони земель здійснюється дуже повільно у зв'язку з

¹¹ Хомюк Н.Л. Аналіз бюджетних надходжень з оподаткування земель сільськогосподарського призначення / В.І. Павлов, Н.Л.Хомюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2014. – Вип.20, № 2, Ювілейний. – С. 237-245.

¹² Хомюк Н.Л. Фінансово-економічний аналіз розвитку сільськогосподарського виробництва регіону / В.М.Заремба, Н.Л.Хомюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2012. – Вип.17, №4 - С.268-278.

¹³ Хомюк Н.Л. Регіональні аспекти оподаткування земель сільськогосподарського призначення / Хомюк Н.Л. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Механізм регулювання регіонального розвитку в Україні. - 2014. – Вип. 5 (109). – С. 400-410.

недостатнім фінансуванням. Останнім часом здійснення даних заходів не фінансується за рахунок Державного бюджету, а лише за кошти місцевих бюджетів та інших джерел фінансування.

Узагальнюючи наведене, можна сказати, що земельне оподаткування в Україні виконує фіскальну, регулюючу та стимулюючу функції. Проте існує ряд недоліків при справлянні земельних податкових платежів, які потребують вирішення, не зважаючи на те, що з 1 січня 2015 року до Податкового кодексу були внесені суттєві зміни в оподаткуванні земельних ресурсів. Базою оподаткування земельним податком є нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації. Недоліком є те, що коефіцієнт індексації не пов'язаний з показниками ринку нерухомості, а лише з загальним індексом інфляції в Україні. Також для встановлення розміру плати за землю та єдиного податку для платників четвертої групи використовується нормативна грошова оцінка земель, розрахунок якої проводиться згідно Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів та Методики нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів), які були затверджені ще у 1995 році та 1997 році як тимчасові. Хоча остання Методика зазнала трансформації у 2011 році. В основу розрахунку нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення кладеться рентний дохід, який створюється при виробництві зернових культур і визначається за даними економічної оцінки земель, проведеної ще в 1988 році¹⁴. За період після проведення оцінки земель відбулися значні зміни в аграрному секторі економіки, тому виникла необхідність в удосконаленні Методики грошової оцінки сільськогосподарських земель.

¹⁴ Постанова Кабінету Міністрів України «Про Методику нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів» від 23.03.1995 р. № 213 [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213-95-%D0%BF>